

EUROOPA KOMISJON

Brüssel, 21.5.2012
COM(2012) 226 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**Romasid käsitlevad riiklikud integratsioonistrateegiad: ELi raamistiku rakendamise
esimesed sammud**

{SWD(2012) 133 final}

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Romasid käsitlevad riiklikud integratsioonistrateegiad: ELi raamistiku rakendamise esimesed sammud

1. SISSEJUHATUS

Viimastel aastatel on romade¹ olukord üha sagedamini olnud Euroopa poliitilise tähelepanu keskmes. Romad on Euroopa suurima vähemusena (10-12 miljonit inimest) väga sageli rassismi, diskrimineerimise ja sotsiaalse tõrjutuse ohvriteks, elades suures vaesuses ning omamata korralikku eluaset või võimalust kasutada tervishoiuteenuseid. Paljud roma naised ja lapsed on vägivalda, ärakasutamise ja inimkaubanduse ohvrid,² sageli ka oma kogukonnas. Paljud roma lapsed ei käi koolis ja on tänavalapsed. Madal haridustase ja diskrimineerimine tööturul on põhjus, miks romade tööpuuduse või tööturul mitteosalemise määr on kõrge ning miks nad töötavad väheseid oskusi nõudvatel ja halvasti tasustatud töökohtadel. Selline kasutamata potentsiaal raskendab veelgi jõupingutusi kindla majanduskasvu tagamiseks³. Romade parem integratsioon on seetõttu vajalik nii moraalsest kui ka majanduslikust seisukohast. Selleks peavad oma mõtteviisi muutma enamik inimesi, sealhulgas ka roma kogukondade liikmed.

Suurim vastutus lasub liikmesriikidel: nemad suudavad muuta tõrjutud elanikkonnarühmade olukorda. Seega peavad romade toetuseks meetmeid võtma eelkõige liikmesriigid. Nende abistamiseks pakub EL mitmeid õiguslikke, poliitika- ja rahalisi vahendeid. Kuigi tingimused, vajadused ja sobivad lahendused on kogu Euroopas riigiti väga erinevad, on Euroopa Liidu roll romade integratsioonipoliitikas vajalik, sest liikmesriikidel on ühised väärtused, nagu liikumisvabadus ja põhiõigused, ning ühised eesmärgid, nagu poliitiline stabiilsus, majanduslik heaolu, sotsiaalne ühtekuuluvus ja omavaheline solidaarsus. ELi kodanikest romade täielik integreerimine ühiskonda põhjustab ikka veel probleeme ja sellel on otsene mõju ELi suhetele kolmandate riikidega laiemalt, näiteks viisanõuetele, mida teatavad kolmandad riigid kohaldavad mõne liikmesriigi kodanike suhtes⁴.

¹ Mõistet „roma” kasutatakse siin ning ka mitmete rahvusvaheliste organisatsioonide ja Euroopa romade rühmade esindajate poolt ühisnimetusena erinevate rühmade kohta (nagu romad, sintid, *kale'd*, mustlased, *romanichel'id*, *boyash'id*, aškalid, nn egiptlased, *yenish'id*, *dom'id*, *lom'id*), samuti *traveller'id* kohta, arvestamata nende rühmade eriomadusi ning elustiili ja seisundi erinevusi.

² Europol Organised Crime Threat Assessment 2011, lk 26 (Europol, organiseeritud kuritegevuse ohtude hinnang).

³ *Economic costs of Roma exclusion* (Romade tõrjutuse majanduslikud kulud), Maailmapank, aprill 2010 http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/Economic_Costs_Roma_Exclusion_Note_Final.pdf

⁴ Näiteks Kanada väljendatud mure seosest üha suurema hulga varjupaigataotlustega teatavate liikmesriikide kodanikelt.

Seetõttu võttis Euroopa Komisjon 5. aprillil 2011 vastu romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistiku aastani 2020,⁵ milles ta kutsus liikmesriike üles valmistama ette või vaatama läbi romasid käsitlevad riiklikud integratsioonistrateegiad,⁶ tegelemaks tõhusamalt romade kaasamisega seotud probleemidega, et olukorda praeguse aastakümne lõpuks oluliselt parandada. ELi riigi- ja valitsusjuhid kinnitasid raamistiku⁷ ja see näitab, et romade kaasamine on kõikide liikmesriikide jaoks muutumas oluliseks prioriteediks vaatamata majandus- ja finantskriisile.

ELi raamistiku eemärk on aidata liikmesriikidel konkreetsemalt parandada romade elu, muutes suhtumist nende kaasatusse. Diskrimineerimine lähtuvalt rassilisest või etnilisest päritolust hariduse, tööhõive, tervishoiu ja eluaseme ning muudes valdkondades on juba ELi õigusega keelatud, kuid õigusaktidest üksi ei piisa: liikmesriigid peavad töötama välja ja rakendama integreeritud ja jätkusuutliku lähenemisviisi, milles on ühendatud erinevates valdkondades, sealhulgas haridus, tööhõive, tervishoid ja eluase, tehtavad jõupingutused.

ELi raamistikus käsitletakse romade kaasamise küsimust esimest korda ELi tasandil ja seotakse see selgelt strateegiaga „Euroopa 2020”⁸. Romade pidev majanduslik ja sotsiaalne tõrjutus mõjutab strateegiat otseselt. Kolm viiest strateegia „Euroopa 2020” peamisest eesmärgist on otseselt seotud ELi raamistiku romade kaasamise eesmärkidega: vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemine, tööhõive suurendamine ning koolist väljalangenute arvu vähendamine ja suurem tähelepanu kolmanda taseme haridusele. Liikmesriikides, kus romasid on rohkem, tuleb strateegia „Euroopa 2020” raames tööhõive, sotsiaalse kaasatuse ja haridusega seotud eesmärkide piisavaks saavutamiseks sihipäraselt ja kiiresti romade olukorraga tegeleda.

ELi vahendid (eelkõige struktuurifondid) võiksid olla mõjukaks vahendiks ebasoodsas olukorras olevate rühmade, nagu romade sotsiaalmajandusliku olukorra parandamisel, kuid liiga vähe 26,5 miljardist eurost, mis eraldati liikmesriikide jõupingutuste toetamiseks sotsiaalse kaasatuse valdkonnas ajavahemikul 2007–2013, toob kasu ebasoodsas olukorras olevatele roma kogukondadele.

Euroopa Komisjon on võtnud kohustuse hinnata romasid käsitlevaid riiklikke integratsioonistrateegiaid ja esitada aruande Euroopa Parlamendile ja nõukogule. Selle kohustuse täitmine ongi käesoleva teatise eesmärk. Oma hinnangus võtab komisjon arvesse ka kodanikuühiskonna ja muude sidusrühmade suurt panust ning

⁵ Komisjoni 5. aprilli 2011. aasta teatis „Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistik aastani 2020” KOM(2011) 173. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 16. juuni 2011. aasta arvamuses CESE 998/2011, mis käsitleb romade sotsiaalse emantsipatsiooni ja integratsiooni edendamist Euroopas, ja Regioonide Komitee 14. detsembri 2011. aasta arvamuses CdR 247/2011 romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistiku kohta aastani 2020 toetatakse kindlalt ELi raamistikku.

⁶ Käesolevas teatises tuleks mõistet „strateegia” tõlgendada nii poliitikameetmeid kui ka strateegiaid hõlmavana.

⁷ Euroopa Ülemkogu 23.–24. juuni 2011. aasta kohtumise järeldused EUCO 23/11 pärast tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervishoiu ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu 19. mai 2011. aasta järeldusi 10665/11 romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistiku kohta aastani 2020.

⁸ http://ec.europa.eu/europe2020/index_et.htm.

22. märtsil 2012 Brüsselis toimunud erakorralisel romade kaasamise platvormi kohtumisel saavutatut.

Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate vastuvõtmine aitab kaasa romade elu märkimisväärsele muutmisele. Järgmisel etapil tuleb keskenduda rakendamisele, mille aluseks on tegevuskavad konkreetsete meetmetega, mis vastavad romade kaasamise eesmärkidele ning millel on konkreetne ajakava ja nõutavad rahalised vahendid.

2. RIIKLIKE STRATEEGIADE HINDAMINE

2012. aasta märtsiks olid kõik liikmesriigid esitanud romasid käsitleva riikliku integratsioonistrateegia või vastavad poliitikameetmed laima sotsiaalse kaasatuse poliitika raames. Osa liikmesriikidest on valinud võimaluse vaadata läbi oma olemasolevad strateegiad vastavalt ELi raamistikule, osa liikmesriikidest on töötanud välja esmased riiklikud strateegiad. Riiklikud strateegiad erinevad sõltuvalt roma elanikkonna suuruselt ja liikmesriigi ees seisvatest ülesannetest⁹.

Komisjon keskendub liikmesriikide lähenemisviiside hindamisele neljas peamises valdkonnas, nagu haridus, tööhõive, tervishoid ja eluase, ning struktuuriliste nõuete (koostöö kodanikuühiskonnaga, piirkondlike ja kohalike omavalitsustega, järelevalve, mittediskrimineerimine ja riikliku kontaktpunkti kindlaksmääramine) ja rahastamisküsimuste lahendamise analüüsimisele. Igas osas on esitatud koondtabel liikmesriikide kohta, kellel on kavas võtta erimeetmeid vastavalt ELi raamistikule¹⁰. Liikmesriigid, mis ei ole nimekirjas, ei ole meetmeid esitanud ja peavad nimetatud küsimusega tegelema, kui see on nende roma elanikkonna puhul asjakohane.

Hinnangu põhjal on esitatud poliitikasoovitused, mis igas osas käsitlevad prioriteetseid lahendamist vajavaid küsimusi, millega liikmesriigid oma kohustuste täitmise nimel peavad lähtuvalt riiklikust olukorrast edasi tegelema. Need soovitused tuleks kaasata vaesuse ja tõrjutuse vastu võitlemise üldraamistikku.

2.1. Neli peamist valdkonda

(a) Haridus

ELi eesmärk on tagada, et kõik roma lapsed lõpetaksid vähemalt põhikooli ja neil oleks juurdepääs kvaliteetsele haridusele¹¹.

Kõik liikmesriigid tunnistavad hariduse tähtsust ning enamik neist on seadnud eesmärgid, mis ei piirdu üksnes ELi raamistikus sätestatud põhikooli lõpetamise

⁹ Malta ei võtnud vastu romasid käsitlevat riiklikku integratsioonistrateegiat, kuna riigi territooriumil puudub märkimisväärne roma elanikkond.

¹⁰ Koondtabelid neljas poliitikavaldkonnas käsitlevad läbivalt kahte teemaderingi: **eesmärgid** ehk kas strateegiad toetavad ELi raamistikus seatud üldise ELi eesmärgi saavutamist nimetatud valdkonnas ja kas on seatud konkreetsed ning mõõdetavad erieesmärgid ning **meetmed** (nii üldmeetmed kui ka romasid käsitlevad erimeetmed).

¹¹ ELi romade integreerimise eesmärgid on esitatud 5. aprilli 2011. aasta teatises „Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistik aastani 2020” KOM(2011) 173.

minimaalse nõudega, vaid hõlmavad laiemat haridusteed eelkoolist¹² keskkoolini ja isegi kolmanda taseme hariduseni.

Kooskõlas siseriiklike õigusaktidega peavad koolis käima kõik kooliealised lapsed ELis. Sellest hoolimata selgus hiljuti Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti korraldatud uuringust, et mitmes liikmesriigis ei käi koolis vähemalt 10 % 7–15aastastest roma lastest¹³. Kuna see on põhioskuste omandamisel esimene samm, peaksid liikmesriigid püüdma suurendada kooliskäijate arvu. Eelkõige selleks, et suurendada põhikoolis õppivate laste arvu, peaksid liikmesriigid edendama väikelaste haridus- ja hooldusvõimaluste kasutamist, õpetajate ja vahendajate koolitamist ning roma laste integreerimist tavakoolidesse.

Mitmes liikmesriigis on kavas võtta meetmed, mis on mõeldud koolist väljalangemise vähendamiseks keskkoolis, osas liikmesriikides nähakse ette ka roma õpilaste osakaalu suurendamist kolmanda taseme hariduse omandamisel.

Meetmed laste haridustaseme tõstmiseks

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid¹⁴
Üldeesmärgi kinnitamine	BE, BG, CZ, DK, DE, EE, IE, EL, ES, IT, CY, LV, LT, LU, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, UK
Konkreetsed eesmärgid hariduslike erinevuste vähendamiseks	BE, BG, CZ, EL, ES, IT, CY, LU, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, UK
Kvaliteetsele väikelaste haridusele ja hooldusele juurdepääsu suurendamine	CZ, EL, ES, IT, CY, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI
Meetmed, millega tagatakse, et kõik roma lapsed lõpetaksid vähemalt põhikooli	BE, BG, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, HU, NL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Keskkoolist väljalangemise vähendamine	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, AT, PL, PT, RO, SK, FI, UK
Kolmanda taseme hariduse omandanute arvu suurendamine	CZ, ES, IT, HU, PT, FI
Meetmed segregatsiooni ennetamiseks	CZ, EL, ES, HU, PL, RO, SK

¹² „Preventing Social Exclusion through the Europe 2020 strategy - Early Childhood Development and the Inclusion of Roma Families” („Sotsiaalse tõrjutuse ennetamine strateegia „Euroopa 2020” abil – väikelaste arendamine ja roma perekondade kaasamine”) – aastal 2011 Belgia eesistumisel koostöös Belgia riikliku sotsiaalse integratsiooni kavandamistalitusega koostatud romade kaasamise Euroopa platvormi ametlik aruanne, mis põhineb UNICEFi ja Euroopa sotsiaalvaatluste keskuse andmetel . <http://www.ecdgroup.com/pdfs/Preventing-Social-Exclusion.pdf>.

¹³ Uuringu kohaselt ei käi koolis vähemalt 10 % Kreeka, Rumeenia, Bulgaaria, Itaalia ja Prantsusmaa 7–15aastastest roma lastest. Nad käisid kas eelkoolis, ei olnud kooliteed veel alustanud, olid aasta vahele jätnud, koolist lõplikult lahkunud või käisid juba tööl. Selliste laste osakaal on suurim Kreekas, kus üle 35 % roma lastest ei käi koolis („The situation of Roma in 11 EU Member States; Survey results at a glance” („Romade olukord 11 liikmesriigis. Uuringu tulemuste kokkuvõte”) Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, Maailmapank, ÜRO Arenguprogramm, 2012).

¹⁴ Liikmesriik on lisatud nimekirja, kui tema strateegias on samalaadsed meetmed kui tabelis.

Toetusmeetmed	BE, CZ, EE, IE, ES, IT, CY, LV, LT, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
---------------	--

Mitu liikmesriiki pakub täiendavaid toetusmeetmeid, näiteks roma keelte õpetamis- ja õppeprogramme, õppetoetusprogramme, nagu pärast kooli toimuva õppe toetamine või nn teise võimaluse klassid, vanematele suunatud haridus, sealhulgas vahendustegevus ning hariduse olulisuse alase teadlikkuse suurendamine.

Näited haridusvaldkonnas romade kaasamiseks võetud meetmete kohta

Romadest abiliste ja vahendajate osalusel kavatseb **Sloveenia** kaasata roma lapsed võimalikult vara haridusprotsessi (eelkool). Parandades õpetajakoolituse kvaliteeti ja toetades õppevõrgustikke suureneb oluliselt üldhariduse omandanud roma laste hulk (Ljubljanas on keskkooli lõpetanute osakaal keskmiselt 54,3 %, romade puhul 18,7%). Tähelepanu pööratakse roma kultuuri ja pärandi edendamisele.

Hispaania võtab kasutusele uued vahendusprogrammid, et aidata vähendada varajast koolist väljalangemist ja koolist puudumist (põhikoolis on eesmärk vähendada väljalangemist ja puudumist praeguselt 22,5 %-lt 15 %-le 2015. aastaks ja 10 %-le 2020. aastaks).

Soome Kauhajoki mudel hõlmab kolme roma taustaga õpetajat. Eelkooliõpetaja toetab väikelaste hariduses osalevaid lapsi ja perekondi, erivajadustega tegelev abiline pakub tuge üldhariduskoolis ning juhtumihaldur toetab noori täiskasvanuid edasistes õpingutes ja töö leidmisel.

Lisaks nimetatakse paljudes esitatud dokumentides roma kultuuri ja ajaloo käsitlemist põhiõppes. Enamikus strateegiatel toonitatakse, et stereotüüpidest jagusaamise seisukohalt on oluline kultuuri parem tundmine.

Osana terviklikust lähenemisviisist peaksid liikmesriigid haridusvaldkonnas esmajärjekorras tegelema järgmiste küsimustega:

- koolides segregatsiooni ja eripedagoogika väärkasutamise kaotamine;
- täieliku koolikohustuse kehtestamine ja kutseõppe edendamine;
- väikelaste haridus- ja hooldusvõimaluste kasutamise suurendamine;
- õpetajakoolituse ja koolis pakutava vahendustegevuse parandamine;
- vanematele tehtav selgitustöö hariduse olulisuse kohta.

(b) Tööhõive

ELi tasandi eesmärk on vähendada vahet romade ja muu elanikkonna tööhõives¹⁵

Kõik liikmesriigid tunnistavad vajadust vähendada vahet romade ja muu elanikkonna tööhõives. Selleks tuleks edendada terviklikku lähenemisviisi kõikides liikmesriikides, eriti nendes, kus roma elanikkond on arvukam või vahe tööhõives

¹⁵

Enamikus liikmesriikides oli töötute hulk romade seas vähemalt kaks korda suurem kui töötute hulk muud päritolu isikute seas. Itaalias, Tšehhi Vabariigis ja Slovakkias oli töötute arv romade seas 4–5 korda suurem kui muud päritolu isikute seas („The situation of Roma in 11 EU Member States; Survey results at a glance” („Romade olukord 11 liikmesriigis. Uuringu tulemuste kokkuvõte”) Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, Maailmapank, ÜRO Arenguprogramm, 2012).

suurem. Samuti tuleks romade suhtes kohaldada aktiivse kaasamise meetmeid¹⁶. Lisaks on tegelike tulemuste saavutamiseks vaja, et liikmesriigid kirjeldaksid ka oma mõõdetavaid eesmärgi, mille saavutamist on võimalik jälgida tulemusi konkreetsete lähteandmetega võrreldes.

Liikmesriikides, kus romade osakaal on suurem, elavad romad peamiselt maapiirkonnas. Nende liikmesriikide strateegiates tuleks sellise geograafilise jaotusega arvestada ja määrata kindlaks asjakohane tegevus (nii põllumajandussektoris kui ka muudes sektorites), milles romad osaleda saavad ja mis neile tegelikud töövõimalused tagab.

Meetmed tööturul osalemise suurendamiseks

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid
Üldeesmärgi kinnitamine	Kõik liikmesriigid
Konkreetsed eesmärgid tööhõive erinevuse vähendamiseks	BG, CZ, EL, ES, FR, HU, PL, PT, RO, SI, SK, FI
Võrdse kohtlemise põhimõttega seotud üldmeetmed tööhõive erinevuse vähendamiseks	DK, DE, EE, IE, FR, CY, LV, LU, NL, AT, PL, SE
Romadele suunatud täiendavad või erimeetmed ¹⁷	BG, CZ, IE, ES, HU, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE
Mikrokrediidi kättesaadavuse parandamine Töövõimaluste suurendamine avalikus sektoris Individaalsed teenused	IE, EL, ES, FR, IT, HU, PT, RO, SK, FI IE IE, IT, HU, PT, RO, FI, SE
Terviklik lähenemisviis	BG, CZ, ES, HU, SI, SK, FI, UK

ELi raamistikus soovitatud meetmeid, nagu mikrokrediidi kättesaadavus, kvalifitseeritud teenistujate töölevõtt avalikus sektoris ning individuaalsete teenuste pakkumine ja vahendustegevus, võtsid vaid mõned liikmesriigid. Mitu liikmesriiki näeb ette teist laadi erimeetmed, et tagada romade juurdepääs tööturule, sealhulgas näiteks kutseharidusele ja praktikale, ilma et neid diskrimineeritaks, ning lihtsustada juurdepääsu lastehooldusele. Mitu liikmesriiki kavandab meetmeid lisaks ELi raamistikus esitatud meetmetele.

Näited tööhõivevaldkonnas romade kaasamiseks võetud meetmete kohta

Hispaania kavatseb suurendada roma elanikkonna tööhõivet 44 %-lt (2011. aastal) 50 %-le aastal 2015 ja 60 %-le aastal 2020, seades eraldi eesmärgi roma päritolu naiste tööhõivele. Programmide abil edendatakse vajalikke oskusi ja samal ajal hõlbustatakse tavalistel tööturukoolitustel osalemist.

Austria edendab Austriast ja sisserändajate hulgast pärit roma noorte pääsu tööturule täiendatud

¹⁶ Komisjoni soovitus 2008/867/EÜ tööturult tõrjutud inimeste aktiivse kaasamise kohta (ELT L 307, 18.11.2008, lk 11).

¹⁷ Erimeetmete eesmärk on tagada romade juurdepääs tööturule, sealhulgas kutseharidusele ja praktikale, ilma et neid diskrimineeritaks, lihtsustada juurdepääsu vahendustegevusele ja lastehooldusele jne.

projektiga Thara, mis hõlmab ühiskondlikku tööd, juhendamist ja koolitusi. Eelmise samanimelise projekti (2011–2012) peamine eesmärk oli parandada Austriast ja sisserändajate hulgast pärit romade juurdepääsu tööturule ning sellesse oli kaasatud 107 romat ning 56 avaliku halduse asutuse töötajat ja kodanikuühiskonna esindajat. Eelmise projekti tulemustel põhinev uus projekt on enam suunatud romade kaasamisele tööturule, sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjate toetamisele.

Bulgaaria kavatseb eelkõige Euroopa Sotsiaalfondi toetusel suurendada romade tööhõivet aastaks 2015, korraldades koolitusi enam kui 28 000 töötule ja tööl käivale romale, et suurendada nende atraktiivsust tööturul ja parandada kvalifikatsiooni. 1 500 inimesele pakutakse juhtimis- ja ettevõtluskoolitust.

Romade arvuka roma elanikkonnaga liikmesriikide tööturul osalemise suurendamine toob selget majanduslikku kasu, eelkõige majanduslikult raskel ajal.

Osana terviklikust lähenemisviisist peaksid liikmesriigid tööhõive valdkonnas esmajärjekorras tegelema järgmiste küsimustega:

- individuaalsete tööotsimis- ja värbamisteenuste pakkumine;
- avalikke teenuseid pakkuvatele töökohtadele ja asjaomasele koolitusele suunatud üleminekuprogrammide toetamine, samuti nende sotsiaalselt aktiivsete ettevõtjate toetamine, kes võtavad tööle romasid või pakuvad roma elanikkonnale mõeldud teenuseid;
- esimese töökogemuse saamise ja töökohal toimuva väljaõppe soodustamine;
- eelkõige naiste tööturule (taas)sisenemist takistavate piirangute, sealhulgas diskrimineerimise kaotamine;
- füüsilisest isikust ettevõtjate ja ettevõtluse tugevam toetamine.

(c) Tervishoid

ELi tasandi eesmärk on vähendada vahet romade ja muu elanikkonna tervislikus seisundis.

Kuigi kõigis liikmesriikides on tagatud tervishoiuteenuste kättesaadavus, ei saa romad neid tegelikkuses sageli samas ulatuses kasutada kui ülejäänud elanikkond. Enamik liikmesriike kavatseb parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust romade jaoks sihtrühmadele suunatud ja muude meetmetega. Osa liikmesriike kavatseb vähendada romade ja muud päritolu isikute vahelist ebavõrdsust tervishoiuvaldkonnas, lisades rea ennetavaid meetmeid, mis ei piirdu ainult ELi raamistikus sätestatutega. Vaid mõned liikmesriigid on kavandanud ühtse lähenemisviisi romade tervise parandamiseks.

Mitu liikmesriiki on juba loonud või kavatsevad luua tervishoiuteenuste kättesaadavust parandavaid programme, kuhu on kaasatud asjakohase kvalifikatsiooniga roma päritolu vahendajad. Kõnealused algatused on väga teretulnud. Neid tuleb aga täiendada muude meetmetega, et vähendada vahet romade ja muu elanikkonna tervislikus seisundis.

Lua tervishoiu valdkonnas süstemaatiline terviklik lähenemisviisi on üks peamisi ülesandeid. See eeldab tervishoiusektori ja muude sektorite tegevuse, eelkõige haridusalaste, eluasemega seotud, tööhõive- ja diskrimineerimisvastaste meetmete koordineerimist.

Meetmed tervishoiu parandamiseks

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid
Üldeesmärgi kinnitamine	BG, CZ, IE,, EL, ES, FR, IT, HU, RO, SI, SK, SE
Konkreetsed eesmärgid ebavõrdsuse vähendamiseks tervishoiu valdkonnas	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, RO, SI, SK
Olemasolevatel struktuuridel põhinevad üldmeetmed ebavõrdsuse vähendamiseks tervishoiu valdkonnas	DK, DE, EE, FR, CY, LV, LU, NL, AT, PL, PT, SE
Kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavus, eelkõige laste ja naiste jaoks	EE, EL, ES, FR, IT, HU, PL, SK, SE
Lisameetmed ¹⁸	BE, BG, CZ, EE, ES, HU, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Mitu liikmesriiki toonitas vajadust keskenduda laste ja naiste tervisele¹⁹. Osa liikmesriike nimetas erineva sotsiaal-kultuurilise taustaga inimestega töötavate tervishoiutöötajate koolitamise vajadust.

Näited tervishoiuvaldkonnas romade kaasamiseks võetud meetmete kohta

Ungari kavatseb Euroopa Sotsiaalfondi abiga anda koolitust 2 000 roma naisele ja hõlbustada praktiliste kogemuste saamist sotsiaalteenuste, laste hoolekande ja lastekaitse valdkonnas, samuti koolitatakse perekondi toetavaid sotsiaaltöötajaid, kogukondade arendajaid, tööõnustajaid ja tervishoiuvaldkonnas tegutsevaid vahendajaid .

Iirimaa pakub mitmeid *traveller*'idele suunatud terviseteenuseid, nagu *traveller*'ide tervishoiuüksused ja esmatasandi arstiabi projektid (sealhulgas tervishoiuvaldkonnas tegutsevad vahendajad ja *traveller*'idega tegelevad tervishoiutöötajad). Alates 1994. aastast on osad *traveller*'idest naisi koolitatud vahendajateks tervishoiuvaldkonnas, et töötada välja esmatasandi tervishoiuteenused, mis põhinevad *traveller*'ide kogukonna väärtushinnangutel.

Rumeenia oli 2011. aastaks palganud umbes 450 tervishoiuvaldkonnas tegutsevat vahendajat , et parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust romade jaoks. Vahendajate ülesanne on aidata romadel suhelda meditsiiniuasutuste ametnike ja töötajatega. Nad toetavad aktiivselt romasid, et aidata neil saada isikut tõendav dokument ja tervisekindlustus, leida endale perearst ning jagada emadele teavet erinevate tervishoiuküsimuste kohta. Kuna niisugune lähenemisviis on osutunud edukaks, on üks romade kaasamise eesmärke suurendada tervishoiuvaldkonnas tegutsevate vahendajate arvu 2020. aastaks 20 % võrra.

Võetud kohustustel peavad siiski olema selge ajakava nende rakendamiseks ja mõõdetavad eesmärgid, et edusamme oleks võimalik jälgida. Lisaks peavad paljud liikmesriigid eraldama paremini suunatud rahalisi vahendeid tervishoiuvaldkonnas valitseva ebavõrdsuse vähendamiseks.

¹⁸ Nimetatud meetmed on suunatud ennetavatele tervishoiuteenustele, nagu vaktsineeritute arvu suurendamine ja tervete eluviiside teemalised kampaaniad romade hulgas, kuid ka reproduktiivtervisele (nt raseduse ärahoidmine noorte seas). Mitu liikmesriiki on ka nimetanud meetmeid, millega välditakse tervishoiutöötajate eelarvamus põhist käitumist.

¹⁹ Prioriteetideks on reproduktiivtervis ja ennetav tervishoiud, sealhulgas vaktsineerituse taseme tõstmine.

Osana terviklikust lähenemisviisist peaksid liikmesriigid tervishoiuvaldkonnas esmajärjekorras tegelema järgmiste küsimustega:

- tervisekindlustuse ja elementaarse sotsiaalkindlustuskaitse ning seotud teenuste laiendamine (ka kohalike ametiasutuste kaudu toimuva registreerimise teel);
- põhi-, hädaabi- ja eriteenuste kättesaadavuse parandamine romade ja teiste haavatavate inimrühmade jaoks;
- korrapärase arstliku kontrolli, rasedusaegse ja sünnitusjärgse tervishoiu, pereplaneerimise ja vaktsineerimise kohta teadlikkuse suurendamise kampaaniate korraldamine;
- romadele, eelkõige naistele ja lastele, ennetavate tervishoiumeetmete kättesaadavuse tagamine;
- elamistingimuste parandamine, eelkõige eraldatud asulates.

(d) *Eluase ja põhiteenused*

ELi tasandi eesmärk on kaotada romade ja muu elanikkonna vaheline erinevus eluaseme ja avalike teenuste kättesaadavuses.

Kuigi kõik liikmesriigid on nõus, et paljude romade elamistingimusi on vaja parandada, esitavad vaid mõned neist ettepanekud konkreetseteks meetmeteks olukorra lahendamise tervikliku lähenemisviisi raames. Sõltumatud meetmed, mis ei moodusta osa ühtsest lähenemisviisist eluasemeküsimustele, sealhulgas toetusmeetmed hariduse, tööhõive ja tervishoiu valdkonnas, ei pruugi anda püsivaid tulemusi. Liikmesriike julgustatakse seetõttu sellise ühtse kava osana kaaluma ulatuslikumat sekkumist eluasemeküsimustes ning linnaplaneerimise ja maaelu arengu valdkonnas. Mõned liikmesriigid, eelkõige suhteliselt väiksearvulise roma elanikkonnaga riigid tegelevad romade eluasemeküsimustega olemasolevate struktuuride raames. Mitmed liikmesriigid tegelevad eluaseme leidmise küsimustega, sealhulgas sotsiaaleluruumide teemaga.

Meetmed elamistingimuste parandamiseks

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid
Üldeesmärgi kinnitamine	Kõik liikmesriigid (välja arvatud LT)
Konkreetsed meetmed, et kaotada erinevus eluaseme ja avalike teenuste kättesaadavuses	Kõik liikmesriigid (välja arvatud LT)
Üldmeetmed, mis põhinevad olemasoleval struktuuril	DK, DE, EE, LV, LU, NL, AT, SE
Eluaseme, sealhulgas sotsiaaleluruumide kättesaadavus	BG, CZ, DK, DE, IE, ES, IT, CY, HU, AT, PT, SI, SK, SE,
Mittepaikse elanikkonna vajadustega tegelemine	BE, IE, FR, AT, UK
Terviklik lähenemisviis	CZ, ES, FR, HU, PT, RO, FI,

Vaid mõni liikmesriik kavandab erimeetmeid, et kaotada diskrimineerimine eluaseme leidmisel. Enamik liikmesriike, kus *traveller*'id elavad, esitas mittepäiksele elanikkonnale suunatud meetmed. Piirkondlike ja kohalike ametiasutuste, samuti kohalike roma ja muude kogukondade kaasamine on oluline, et liikmesriigid saaksid leida jätkusuutlikke lahendusi.

Näited eluasemevaldkonnas romade kaasamiseks võetud meetmete kohta

Ühendkuningriigis on Walesi piirkondlikud ametiasutused võtnud erimeetmeid, et parandada romade ja *traveller*'ide elamistingimusi ja nende juurdepääsu avalikele teenustele. Walesi valitsuse poolt kohalikele ametiasutustele eluasemete remontimiseks ja uute peatuspaikade rajamiseks antava rahastamise määr suurenes 75 %-lt 100 %-le.

Ungaris rakendatakse Euroopa Sotsiaalfondi ja Euroopa Regionaalarengu Fondi rahastamise abil terviklikke programme, mille eesmärk on eraldatud keskkonnas elavate inimeste sotsiaalne kaasamine, sotsiaalsete, kogukondlike, haridus-, töö- ja elamistingimuste parandamine. Peale kohalike keskuste loomise, mis pakuvad elanikele hügieeni- ja muid teenuseid, tegeletakse ka romade eluasemeküsimustega, sealhulgas sotsiaaleluruumide võimaldamisega.

Prantsusmaal on mitmed kohalikud ametiasutused arendanud välja „varjupaigakülad”, et rahuldada ebasoodsas olukorras olevate isikute, sealhulgas ebaseaduslikes asundustes elavate romade vajadusi. Selliseid projekte hakkavad Euroopa Regionaalarengu Fondi toel rakendama ka teised kohalikud omavalitsused.

Võttes arvesse kohaliku tasandi olulisust eluasemeküsimuste lahendamisel, kutsutakse liikmesriike üles edendama selliseid lähenemisviise nagu kogukonna juhitud kohalik areng ja integreeritud territoriaalsed investeringud, mida toetavad Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond ja Ühtekuuluvusfond²⁰.

Osana terviklikust lähenemisviisist peaksid liikmesriigid eluasemevaldkonnas esmajärjekorras tegelema järgmiste küsimustega:

- segregatsiooni kaotamise edendamine;
- kohalike terviklike eluasemestrategieate edendamine põhirõhuga avalikel teenustel ja sotsiaalteenuste infrastruktuuril;
- vajaduse korral sotsiaaleluruumide kättesaadavuse, taskukohasuse ja kvaliteedi parandamine ning taskukohaseid teenuseid pakkuvate peatuspaikade loomine osana terviklikust lähenemisviisist.

2.2. Struktuuriliste nõuete hindamine

ELi raamistikus kutsutakse liikmesriike üles kasutama suunatud lähenemisviisi kooskõlas romade kaasamise ühiste põhimõtetega ning tagama romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate kooskõla riiklike reformiprogrammidega strateegia „Euroopa 2020” raames.

(a) Piirkondliku/kohaliku tasandi ja kodanikuühiskonna kaasamine

²⁰ „Ühise strateegilise raamistiku 2014–2020 elemendid”, komisjoni talituste töödokument (2012) 61 (lõplik), 14.3.2012.

ELi raamistikus rõhutati riiklike strateegiate koostamisel, rakendamisel ja kontrollimisel vajadust piirkondlike ja kohalike ametiasutuste, samuti roma kodanikuühiskonnaga toimuva pideva dialoogi järele .

Kui enamik liikmesriike on toonud esile kohaliku tasandi projekte ja kohalike või piirkondlike ametiasutuste algatusi romade kaasamise edendamiseks, siis ainult mõned neist näevad konkreetselt ette nimetatud kolme tasandi koondamist strateegiate rakendamisel ja järelevalves. Lisaks on harva märke sellest, et nimetatud kohalikud avaliku sektori osalejad oleksid strateegia koostamisse kaasatud olnud või nendega oleks konsulteeritud. Vaid üksikutel juhtudel ei nimeta liikmesriigid üksikasjalikke riiklikke meetmeid, vaid rakendavad konkreetseid programme piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

Mitu liikmesriiki konsulteeris poliitikadokumentide koostamise käigus põhjalikult roma kodanikuühiskonna esindajate ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega, kuigi tundub, et saadud panust alati ei kasutatud.

Piirkondlike ja kohalike ametiasutuste ning kodanikuühiskonna kaasamine

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid
Konsulteerimine kohalike ja piirkondlike ametiasutustega või romade/kodanikuühiskonna esindajatega strateegiate koostamisel	BE, BG, DK, DE, EE, IE, ES, FR, IT, LV, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Piirkondlike ja kohalike ametiasutuste kavandatud kaasamine rakendamisse	BE, BG, CZ, DE, IE, EL, ES, FR, CY, LV, LT, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Roma/kodanikuühiskonna esindajate kavandatud kaasamine rakendamisse	BE, BG, DE, IE, EL, ES, FR, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Enamik liikmesriike siiski ei selgitanud, kuidas nad kujutavad ette oma poliitikameetmete rakendamise ja järelevalve alast koostööd ühest küljest piirkondlike ja kohalike ametiasutuste ning teisest küljest kodanikuühiskonna ja roma kogukondadega. Liikmesriigid peavad tegema suuremaid jõupingutusi nii piirkondliku ja kohaliku tasandi ametiasutuste kui ka kodanikuühiskonna konkreetseks kaasamiseks riikliku strateegia kõigis etappides.

Osana terviklikust lähenemisviisist peaksid liikmesriigid esmajärjekorras tegelema järgmiste küsimustega:

- **piirkondliku ja kohaliku tasandi ametiasutuste pädevusest lähtuv tihe kaasatus strateegiate läbivaatamisse, rakendamisse ja järelevalvesse;**
- **kodanikuühiskonna, sealhulgas roma organisatsioonide kaasamine strateegiate rakendamisse ja järelevalvesse;**
- **strateegiate rakendamises osalevate eri tasandi valitsusasutuste töö koordineerimise tagamine;**
- **romade kaasamine piirkondliku ja kohaliku tasandi programmidesse;**
- **Euroopa Sotsiaalfondi kasutamine, et tugevdada romade organisatsioonide suutlikkust.**

(b) *Poliitika rakendamise tõhus järelevalve ja hindamine*

ELi raamistikus kutsutakse liikmesriike üles kehtestama oma strateegiates ranged järelevalvemeetodid, et hinnata romade kaasamise meetmete mõju ja strateegiate kohandamise läbivaatamise mehhanismi.

Mitu liikmesriiki tunnistab vajadust tugeva järelevalvesüsteemi järele ja mõned neist töötavad sellist süsteemi välja või vähemalt kavandavad selle loomist. Mõned liikmesriigid on edukalt katsetanud territoriaalset lähenemisviisi olukorra arengu jälgimiseks, eelkõige enam puudust kannatavates piirkondades. ELi raamistikus kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks ning vajaduse korral romade sotsiaalmajandusliku kaasamise kohta nõuetekohaste aruannete esitamise tagamiseks strateegia „Euroopa 2020” raames tuleb siiski teha olulisi jõupingutusi.

Järelevalve ja rakendamine

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid
Range järelevalve mõju hindamiseks	IE, LV, PT, SK
Läbivaatatismehhanism strateegia kohandamiseks	BG, IE, EL, ES, LV, SK, FI, SE

Osana terviklikust lähenemisviisist peaksid liikmesriigid tegema järgmist:

- võimaluse korral koostöös riiklike statistikaasutustega töötama välja töökindla järelevalvemehhanismi, määrates kindlaks lähteandmed, asjakohased näitajad ja mõõdetavad eesmärgid, või kasutama olemasolevat mehhanismi;
- tagama, et igas programmis sisalduvad sätted selle asjakohasuse, tulemuslikkuse, tõhususe ja mõju hindamiseks.

(c) *Võitlus diskrimineerimisega ja põhiõiguste kaitse*

ELi raamistikus kutsutakse liikmesriike üles tagama, et romasid ei diskrimineerita, vaid koheldakse samuti kui kõiki teisi isikuid, kellel on võrdne juurdepääs ELi põhiõiguste hartas sätestatud põhiõigustele.

Kõik liikmesriigid pöörasid oma strateegiates tähelepanu diskrimineerimise vastu võitlemisele ja põhiõiguste kaitsele. Enamikus strateegiates on eraldi osa või peatükk pühendatud sellele, et suurendada teadlikkust põhiõigustest ja diskrimineerimise või inimõiguste rikkumise vastasest võitlusest (sealhulgas võitlus inimkaubanduse vastu).

Meetmed inimõiguste edendamiseks ja diskrimineerimise vastu võitlemiseks

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid
Meetmed inimõiguste kaitse ja diskrimineerimisvastase võitluse valdkonnas	BE, BG, CZ, DK, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, CY, LV, LT, LU, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI,

Avalike teenuste kättesaadavuse tagamiseks on vaja tegeleda probleemidega, nagu romade vähene registreeritus rahvastikuregistris ja isikut tõendavate dokumentide puudumine. Liikmesriigid, kus selline olukord valitseb, peaksid sellega kiiresti ja nõuetekohaselt tegelema.

Tulemuslikum võitlus diskrimineerimise ja rassismi vastu, sealhulgas romadega seoses, peaks moodustama osa iga liikmesriigi lähenemisviisist. Selle võitluse alus peaks olema täielik kinnipidamine ELi²¹ ja siseriiklikest õigusaktidest ning teadlikkuse suurendamine romade integratsiooni ühiskondlikust kasust. Kultuuridevaheliste kogemuste võimalused võivad aidata suurendada teadlikkust ja toetada võitlust häbimärgistamisega.

Roma lapsed on põhiõiguste tagamise seisukohast eriti haavatav rühm, kellega tegeletakse väga harva väljaspool hariduse ja tervishoiuvaldkonda. Mitmetes strateegiates pööratakse eraldi tähelepanu roma naiste olukorrale, kuigi selleks, et nad oma õigusi kasutada saaksid, on tarvis teha täiendavaid jõupingutusi.

Märkimisväärne osa liikmesriikides elavatest romadest on liikmesriigis seaduslikult elavad kolmanda riigi kodanikud, kes puutuvad kokku samade probleemidega kui väljastpoolt ELi pärit sisserändajad. Neid ei tohiks diskrimineerida, vaid neil peaksid olema samad õigused kui kolmandatest riikidest pärit rändajatel.

Osana terviklikust lähenemisviisist peaksid liikmesriigid esmajärjekorras tegelema järgmiste küsimustega:

- tagama kõikide romade registreerimise asjaomaste ametiasutuste juures;
- tugevdama võitlust rassismi ja diskrimineerimise, sealhulgas mitmekordse diskrimineerimise vastu;
- selgitama ühiskonnale romade kaasamise kasulikkust;
- võitlema tõhusamalt lapstööjõu kasutamise ja inimkaubandusega, sealhulgas rahvusvahelise koostöö abil.

(d) Riiklikud kontaktpunktid

ELi raamistikus kutsutakse liikmesriike üles määrama romasid käsitlevas riiklikus integratsioonistrateegias riiklikku kontaktpunkti, millel on õigus koordineerida strateegia kujundamist ja rakendamist. Kõik liikmesriigid on selle palve täitnud ja neil on nüüd riiklikud kontaktpunktid, enamikul neist kõrgel tasandil²². Koordineerivate asutuste kindlaksmääramine kõigis 27 liikmesriigis on varasemaga võrreldes edusamm ja näitab tugevat poliitilist tahet tegeleda romade integratsiooni

²¹ Nõukogu direktiiv 2000/43/EÜ, 29. juuni 2000, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (EÜT L 180, 19.7.2000); nõukogu raamotsus 2008/913/JSK, 28. november 2008, teatud rassismi ja ksenofoobia vormide ja ilmingute vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse vahenditega (ELT L 328, 6.12.2008).

²² Vt riiklike kontaktpunktide nimekiri: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/national-strategies/index_en.htm.

probleemidega²³. Samal ajal tuleb tagada riiklike kontaktpunktide ning rahastamise eest vastutavate ja rakendamise tegelevate asutuste tihe koostöö.

Riiklikud kontaktpunktid

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid
Riiklike kontaktpunktide kindlaksmääramine	Kõik liikmesriigid

Kõik meetmed tuleks võtta nii, et riiklik kontaktpunkt oleks võimeline tulemuslikult koordineerima romade kaasamise poliitikat.

2.3. Meetmete rahastamise hindamine

ELi raamistikus paluti liikmesriikidel eraldada romade kaasamise meetmete jaoks riigieelarvest piisavalt vahendeid, mida vajaduse korral täiendatakse ELi ja rahvusvaheliste vahenditega. Riiklike strateegiate hindamise käigus selgus, et enamik liikmesriike ei ole eraldanud eelarvest piisavalt vahendeid romade kaasamiseks. Ainult mõni liikmesriik on eraldanud eelarvest vahendid ja konkreetsed summad romade kaasamise poliitikameetmete jaoks.

Selleks et tagada romade kaasamise poliitika rakendamine, kavatses mitu liikmesriiki toetuda peamiselt rahastamisele ELi allikatest, eelkõige Euroopa Sotsiaalfondist ja Euroopa Regionaalarengu Fondist. Kuigi on olemas võimalused haavatavate rühmade, nagu romade toetamiseks maaelu arengu poliitika raames, ei viidata enamikus strateegiates Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondile. Eelarveliste vahendite jaotamisel romasid käsitlevate riiklike integratsiooni strateegiate rakendamiseks võiks järgida territoriaalset lähenemisviisi, tegeledes konkreetsete vajadustega nendes geograafilistes piirkondades, mis on kõige vaesemad, või tegeleda sihtrühmadega, kelle puhul valitseb suurim oht saada diskrimineeritud või tõrjutud, pöörates erilist tähelepanu tõrjutud kogukondadele, nagu romad²⁴.

Rahastamise jaotus

ELi raamistikuga ettenähtud meetmed	Meetmeid võtnud liikmesriigid
Puudub teave rahastamise kohta	IE, FR, CY, LU, NL, AT, FI, UK
Eelarvest vahendeid ei eraldata	BE, DK, DE, EE, ES
Rahastamisallikana nimetatakse riigieelarvet	BG, EL, LV, LT, HU, PL, RO, SI, SK, SE

²³

Kreekas määratakse riiklik kontaktpunkt kindlaks 2012. aasta teises pooles.

²⁴

Euroopa Komisjon teeb Maailmapangaga koostööd kaardistamismeetodi väljatöötamisel ja ka vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse kaardistamisel enamikus liikmesriikides, kes ühinesid ELiga aastal 2004 või pärast seda. 2011. aastal kutsus Euroopa ruumilise planeerimise vaatlusvõrgustik üles esitama ettepanekuid vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse kaardistamiseks mitmetes liikmesriikides, kes ühinesid ELiga enne 2004. aastat. 2011. aasta lõpus tegi Euroopa Komisjon ettepaneku, et järgmisel programmitöö perioodil annavad liikmesriigid oma panuse partnerluslepingutesse ja rakenduskavadesse, mille abil võideldakse vaesusega, keskendudes kindlatele geograafilistele piirkondadele või sihtrühmadele.

Rahastamisallikana nimetatakse rahvusvahelisi/ELi vahendeid	CZ, EL, LV, LT, HU, PL, PT, RO, SI, SK
---	--

Osana jõupingutustest suurendada abi vastuvõtmise määra peaksid liikmesriigid romade kaasamiseks ettenähtud ELi rahalisi vahendeid rohkem ja paremini kasutama.

Selleks et tagada romade kaasamise strateegiate jätkusuutlik rakendamine, peaksid liikmesriigid näitama selget tahet kindlustada strateegiate rahastamine aastani 2020, kajastades nii oma poliitilist tahet tegeleda romade tõrjutuse probleemiga.

3. PROBLEEMID LAIENEMISPROTSESSIS OSALEVATES RIIKIDES

ELi raamistikus rõhutatakse, et ELi romade integratsiooni eesmärgid on asjakohased ka laienemisprotsessis osalevates riikides. Nende riikide romasid käsitlevad riiklikud integratsioonistrateegiad tuleb ELi eesmärkidest lähtuvalt läbi vaadata ning kajastada neis ELi raamistikuga nõutud ühtset lähenemisviisi. Seda seisukohta on rõhutatud komisjoni teatises „Laienemisstrateegia ja peamised ülesanded 2011. ja 2012. aastal”²⁵.

Komisjon jälgib arengut tähelepanelikult oma iga-aastastes eduaruannetes. Lisaks ELi raamistiku neljale peamisele valdkonnale peavad Lääne-Balkani riigid ja Türgi pöörama erilist tähelepanu sellele, et tagada juurdepääs isikut tõendavatele dokumentidele ja registreerimisele kohalikes ametiasutustes²⁶. Laienemisprotsessis osalevate riikide ametiasutused peavad täitma kohustust võtta kõikides asjaomastes valdkondades konkreetseid meetmeid²⁷.

Mitmeid meetmeid on kandidaatriikides juba rahastatud ühinemiseelse abi rahastamisvahendi inimressursside arendamiseks ettenähtud vahenditest. Abi saavate riikide rakenduskavades on osa, mis on pühendatud haavatavatele inimrühmadele ja romadele ning millega edendatakse sotsiaalset kaasatust, sealhulgas koolituste, karjäärinõustamise ja tööturul osalemise parandamise abil.

Selleks et toetada laienemisprotsessis osalevate riikide jõupingutusi edendada romade kaasamist, on komisjon võtnud meetmeid parandamiseks ühinemiseelse abi

²⁵ KOM(2011) 666.

²⁶ 27. oktoobri 2011. aasta Zagrebi deklaratsioon, mis kiideti heaks konverentsil, millel käsitleti perekonnaseisudokumentide väljaandmist ja isikute registreerimist Kagu-Euroopas.

²⁷ See kohustus hõlmab järgmist: asjaomaste üldiste või konkreetsete tegevuskavade ja programmide koostamine või läbivaatamine nimetatud neljas valdkonnas, millega hõlbustatakse juurdepääsu isikut tõendavatele dokumentidele ja registreerimisele; väikelaste hariduse edendamine ja romade varajase koolist väljalangemise vähendamine; romade tööhõive suurendamine avalikus ja erasektoris; diskrimineerimise vältimine sotsiaalhoolekande ja tervishoiu valdkondades ning romade elamistingimuste parandamine, eelkõige mitteametlike asunduste puhul.

rahastamisvahendi kasutamist, et tegeleda romade kaasamisega riiklikul ja piirkondlikul tasandil strateegilisemalt ja tulemustele suunatumalt²⁸.

Romade parem integratsioon on seotud sotsiaalse õigluse ja kaasavama ühiskonna ülesehitamisega laienemisprotsessis osalevates riikides. See moodustab osa ELi ühistest väärtustest, mida kõnealuseid riike kutsutakse ühinemiseks valmistudes omaks võtma. Asjaolul, et romad elavad laienemisprotsessis osalevates riikides halbades elamistingimustes, on siiski oma tagajärjed, sest tänu viisavabadusele on suurenenud romade ajutine ränne ELi liikmesriikidesse ning isegi varjupaigataotluste arv²⁹. Sellel võib olla ebasoodne mõju üleminekul viisavabadusele, mis oleks Lääne-Balkani piirkonna ELi integreerimise üks suurimaid saavutusi. Laienemisprotsessis osalevad riigid peavad tegema jõupingutusi oma romadest kodanike paremaks integreerimiseks. Nad peaksid ka pakkuma jätkusuutlikke lahendusi pagulaste ja riigi sees ümber asustatud isikute (kellest paljud on romad) olukorra lahendamiseks³⁰.

4. EDASISED SAMMUD

Komisjoni hinnang romasid käsitlevatele riiklikele integratsioonistrateegiatele näitab, et liikmesriigid teevad jõupingutusi romade integratsiooni ühtse lähenemisviisi väljatöötamiseks. Riiklikul tasandil on siiski veel palju teha. Romade sotsiaalmajanduslik kaasamine jääb liikmesriikide esmatähtsaks ja peamiseks ülesandeks ning neil on vaja selle täitmiseks rohkem pingutada. Tuleb võtta vastu konkreetsemad meetmed, täpsed eesmärgid mõõdetavate tulemuste saavutamiseks, selgelt suunatud rahalised vahendid riiklikul tasandil ning kehtestada kindel siseriiklik järelevalve- ja hindamissüsteem.

Nimetatud ülesannete lahendamiseks ja romade tulemusliku integratsiooni saavutamiseks peavad liikmesriigid (eriti need, kus roma elanikkond on arvukam) eelkõige tegema järgmist.

- *Jätkama korrapärast kahepoolset dialoogi komisjoni ja asjaomaste sidusrühmadega, et*
 - tagada riiklike strateegiate ja tegevuskavade kooskõla ELi õiguse ja poliitikaga ning olukorraga liikmesriigis, sealhulgas poliitika põhiliinide ja avaliku sektori reformidega, ning võtta arvesse majanduskriisi mõju;
 - tagada nii riiklike kui ka Euroopa vahendite tõhus kasutamine;
 - edendada ja kontrollida strateegiate konkreetset rakendamist.

²⁸ Rakendamise järelevalve toimub stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi raames ning iga-aastaste eduaruannete kaudu; tehtud järeldusi käsitletakse 2012. aastal stabiliseerimis- ja assotsieerimiskomitee kohtumistel.

²⁹ SEK(2011) 695 ja SEK(2011) 1570.

³⁰ Sarajevo protsess (7. novembri 2011. aasta Belgradi deklaratsioon) hõlmab 584 miljoni euro väärtuses ühist regionaalprogrammi.

- *Kaasama piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused*

Liikmesriigid peavad tagama selle, et strateegiate rakendamine on kooskõlas piirkondlike ja kohalike kavadega. Piirkondlikud ja kohalikud asutused on asendamatud muutuste saavutamisel ja nad peavad olema strateegiate läbivaatamisse ja rakendamisse täielikult kaasatud. Samuti toetab komisjon ka edaspidi piirkondlike ja kohalike ametiasutuste vahelist kogemuste vahetamist.

- *Tegema tihedat koostööd kodanikuühiskonnaga*

Kodanikuühiskonda, eelkõige roma organisatsioone, ei tuleks pidada passiivseks muutustest kasusaajaks, vaid ta tuleks aktiivselt kaasata nende muudatuste elluviimisse. Kodanikuühiskond peab romade kaasamisel mängima olulist rolli ja looma usalduse enamuse ja vähemuste vahel. Liikmesriigid peavad võtma vajalikke meetmeid, et tagada kodanikuühiskonna osalus riiklike strateegiate läbivaatamisel, rakendamisel ja kontrollimisel.

- *Eraldama piisavalt vahendeid*

Liikmesriigid peavad vastavalt oma eesmärkidele eraldama piisavalt rahalisi vahendeid romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate rakendamiseks. Lisaks liikmesriikide rahalistele vahenditele peetakse kõnealustes strateegiates sisalduvate meetmete rahastamiseks läbirääkimisi struktuurifondide ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi 2014.–2020. aasta programmitöö perioodi raames. Komisjoni esitatud ühtekuuluvuspoliitika raamistikus sisaldub vahendite minimaalne piirmäär sotsiaalse kaasatuse ja vaesuse valdkonnas, parem juurdepääs vahenditele ning nende parem koordineeritus ja integreeritus, investeerimisprioriteedi andmine tõrjutud kogukondade nagu romad integreerimiseks ning eeltingimuste esitamine, millega seatakse struktuurifondidest tehtavate investeeringute eeltingimuseks ELi raamistikule vastava romasid käsitleva riikliku integratsioonistrateegia olemasolu.

- *Jälgima muutusi ja võimaldama poliitika kohandamist*

Kontrollitakse Euroopa poolaasta riiklike reformikavade vastavust romasid käsitlevatele riiklikele integratsioonistrateegiatele ja liikmesriikidele esitatakse vajaduse korral riigipõhistes soovitustes ettepanekuid romade integreerimiseks, et aidata neil teha veelgi suuremaid edusamme. Järgmistel aastatel on liikmesriikidel palutud oma roma elanikkonna osakaalu arvestades riiklikes reformikavades süstemaatiliselt käsitleda romade kaasamise küsimust.

Käesolevale teatisele lisatud talituste töödokument sisaldab kokkuvõtet peamistest meetmetest, mis aitavad liikmesriikidel ületada ebavõrdsust romade ja elanikkonna enamuse vahel. Üksikasjalik hinnang edastatakse liikmesriikidele nendega peetava dialoogi käigus.

Liikmesriike kutsutakse üles jagama komisjoniga oma strateegiate rakendamise järelevalve tulemusi.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet jätkab kogu ELis uuringute korraldamist ja teeb tihedat koostööd liikmesriikidega, et toetada neid töökindla siseriikliku järelevalvesüsteemi väljatöötamisel.

Komisjon jätkab liikmesriikide suutlikkuse koondamise toetamist. Selleks luuakse kõigist ELi liikmesriikide kontaktpunktidest koosnev võrgustik, mille raames jagatakse romade kaasamise meetmete tulemusi, vahetatakse parimaid tavasid ja hinnatakse strateegiate rakendamist. Romade kaasamise Euroopa platvorm on jätkuvalt sidusrühmade arvamuste vahetamise kohaks.

Komisjon vaatab romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate rakendamise igal aastal läbi ning esitab aruande nii Euroopa Parlamendile kui ka nõukogule. Samuti esitab ta strateegia „Euroopa 2020” raames ettenähtud aruande.

- *Võitlema veenvalt diskrimineerimise vastu*

Liikmesriigid peavad tagama diskrimineerimisvastaste õigusaktide tõhusa täitmise oma territooriumil. Esitades 2013. aastal aruande rassilise võrdõiguslikkuse ELi direktiivi kohaldamise kohta,³¹ tegeleb komisjon eelkõige romade integratsiooni seisukohast oluliste õigusküsimustega.

³¹ Nõukogu direktiiv 2000/43/EÜ, 29. juuni 2000, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (EÜT L 180, 19.7.2000).